

Un tast històric dels drets a Catalunya

written by Sebastià Sardiné | 12 de gener de 2019

Anys 700-1000

La pressió de sarraïns, allunyà Pirineu enllà, el poc nucli de població que habitava al Nord-est de la península Ibèrica. Les incursions els concentraren a l'Occitània, a l'altra banda del Pirineu català on Carlemany, més evolucionat, tenia altres idees, parar els peus a Poitiers a aquella civilització tan avançada que practicava una religió estranya que, a matadegolla, els pertorbava i espoliava. Es feia necessari, a tot el Pirineu, vessant Sud, establir-hi residència organitzada, i així es va anar consolidant, entorn de comtes, agrupacions de ciutadans que, sense saber-ho, anaren conformant llengua, costums i estructures nacionals pròpies. Emperò, no hi havia drets. Hi havia pors i gana. Ambdues coses anaren conformant costums entre gent de la gleba, convenint a senyors i serfs, aliances d'autoajuda a bescanvi de coses, serveis o certs "drets", més aviat costums de fer les coses. La mateixa fam feia que el bandolerisme, el furt, el robatori fos usual entre gent aganada o poc avesada a treballar, amb millor viure prenent a l'altri allò que tant els costava de guanyar, o no. Es feia necessari, per no caure en l'abús d'una part i l'altra, cercar un espai on hom es pogués aixoplugar, per cercar una millor avinença, un poder defensar la innocència o romandre un temps en repòs fins que s'aclarís la situació. L'església, aleshores amb molt de poder, amb grans monestirs a Cuixa, Ripoll, Montserrat i altres, amb l'omnipresent Abat Oliba, va prendre la iniciativa i, per solucionar conflictes entre senyors o gent, que sempre acabaven en violència, va establir el 1027, a Toluges, la PAU I TREVA DE DÉU, que estipulava que al voltant de les esglésies, en un espai que es conegué com a sagrera, qui hi entrava no podia ser perseguit i restava a l'aixopluc de

l'església i la seva justícia. A ulls d'ara naixia el PACTISME CATALÀ i en certa mesura, un embrionari "dret" a tenir emparament i justícia a impartir, evidentment, pels senyors de l'església o els comtes.

Anys 1000-1412 (fi del Comtat de Barcelona)

De mica en mica els comtats "catalans" s'anaren organitzant. El comte de Barcelona esdevingué rei d'Aragó, i respectà, el rei comú, els costums, normes i moneda de les dues parts. Els sarraïns retrocediren fins a caure el darrer reducte a Catalunya, Siurana. La Pau i Treva de Déu i la relació entre vassalls i senyors s'anà consolidat a força d'acceptar les parts els "costums" com a embrió de futurs drets. Aquests costums eren respectats amb un "tracte es tracte" responent "sia" que donà seguretat als acords i als negocis, alhora que deixava al costum que pel pas del temps evolucionés, i va canviar el costum amb un "tracte romp tracte" pel qual l'antic costum deixava d'aplicar-se en nàixer-ne un altre de nou. El comtat de Barcelona s'anava consolidant i amb ell els costums que s'aplegaren, 1060, Ramon Berenguer I, amb els *Usatges de Barcelona*. Un altre comte potent era el gran comtat d'Urgell.

Entre ambdós gairebé dominaven tota Catalunya i Aragó. Els nobles pressionaven el comte-rei per tal de consolidar llurs possessions i terres i, alhora, els serfs de la gleba pressionaven al senyor per no perdre les poques concessions que els costums i usatges els donaven. Conscient el comte-rei que, per tradició de PAU I TREVA, els conflictes s'havien de resoldre "enraonant" (verb que no existeix en castellà i que no vol dir res més que escoltar, parlar i dialogar per consensuar), el 1214, en temps de Jaume I, es cridà a parlamentar a homes de les principals ciutats, junt amb els representants de l'església. Es configuraren els Tres Braços, l'eclesiàstic, el noble i el reial (aquest amb representants de síndics i gent de les viles que venien a constituir la voluntat popular o ciutadana). Naixia així la primera constitució que no ho regulava pas tot. Les constitucions

convisqueren amb els Usatges. Des de llavors fins a 1412, Catalunya es donà regularment constitucions que ordenaven drets i deures dels ciutadans, segons la nostra manera de ser, pactista. Durant tot aquest temps, es conquerí València i Mallorca als sarraïns. En especial zones concretes del Regne de València, es repoblà tant amb nobles i gent aragonesa, que importaren llurs costums, com amb gent catalana, amb els seus diferents usatges, convivint i barrejant parles que amb la conquesta de Mallorca consolidaria la Confederació Catalana-Aragonesa, amb estructures, llengua, lleis, moneda pròpies, cada hom la seva.

1412-1714.

Amb el Compromís de Casp i la trista intervenció del Papa Luna, Benet XIII, s'escollí com a rei de la Corona Catalana a la família dels Trastàmars, d'ascendència castellana i, sent així, es començaren a produir conflictes d'interessos entre la manera de ser dels nobles i reialmes de Castella "un rey una ley" "que es la ley, lo que manda el rey" i la forma de ser i actuar de Catalunya on el costum i la llei eren, sempre, pactats a les Corts. Aquí es va desenvolupar un diferent Dret-Públic català on les lleis havien d'estar sempre interpretades amb equitat i justícia, d'acord amb el Dret, no tant a llei, ja que la llei era i havia de ser interpretada sempre conforme a Dret, el Dret i la raó de ser de la llei, no pas la llei, són una mateixa cosa.

El conflicte ideològic a Catalunya a partir dels Trastàmars estava servit. Amb seny i interpretant la nostra Magistratura les lleis conforme al Dret Públic Català, anàrem tirant fins a 1714. El camí no fou pas senzill. Els drets a imposar per la noblesa castellana al rei comú de les Espanyes "hispanorum rex" (en plural), confrontava amb els "drets" adquirits pels confederats catalans-aragonesos. En especial a València, on un aiguabarreig de gent de diferent origen hi confluïa. Els conflictes s'agreujaren. A Catalunya esclataren els conflictes dels Remences pels abusos dels feudals contra els pagesos

(1460 fins a Sentència Arbitral de Guadalupe 1486) i les Germanies a Mallorca i València (1519-1523) on el poble s'aixecà vindicant abús de dret i la fugida de noblesa, amb buit de poder que aviat recuperà per traïcions i delacions.

Paral·lelament, els diferents règims civils a l'estil de Catalunya-Aragó o del de Castella i Lleó, imbuïren en les mentalitats ideològiques de la població, dues formes de ser i actuar radicalment diferents, comportant aquesta diferència conseqüències socials i econòmiques, i migracions que encara avui perduren, dissortadament.

El règim matrimonial a Castella era el de *gananciales*, n'era l'administrador dels béns comuns, l'home, la dona no hi pintava res. A Catalunya, el règim era i és el de separació de béns, en què la dona, pubilla o no, era propietària dels seus béns i només a ella li pertocava decidir. En règim hereditari, a Castella, els fills eren hereus a parts iguals, això comportava dividir les poques terres en parcel·les petites, improductives, que donaren lloc a la transhumància gens enriquidora i, com a excedent de mà d'obra, a la migració, a la cerca de millors oportunitats. A Catalunya s'establí, justament o no, la figura de l'hereu (i dotar a tots els fills amb la quarta part, com a legítima), això va comportar concentració de terrenys o ampliació per casament amb pubilles; hi havia excedents de producció, que comportà manufactures de formatges, embotits, comerç, lli, teixits, fàbriques ..., que requerien d'excedent de la mà d'obra de Castella, que tingueren l'oportunitat de venir aquí, fugint d'allà, per llaurar-se un futur, amb molt d'esforç, si eren treballadors. La justícia s'impartia a Castella segons la voluntat de nobles, corts i rei. Aquí, amb jutges justos i independents, amb equitat i justícia, amb jurisprudència que feia avançar en els drets dels catalans que entraven en conflicte amb els dels nobles i reis, i els era atorgat empara si el dret era seu i no dels nobles. Si el dret públic català s'hagués pogut desenvolupar més enllà de 1714, la dona haguera

tingut dret de sufragi, pel curs natural de l'evolució del dret i la nostra forma de ser i pensar. Però no a Castella, sotmesa a *ganancials* ideològics i econòmics. A Catalunya la dona, civilment, sempre ha mantingut els seus drets. La família a Catalunya, en especial al camp, tenia una estructura pròpia amb figures com l'hereu, la mestressa, el pubill, els cavallers i els menestrals, amb funcions específiques prou importants dins l'economia catalana. A Castella, la dona castellana no s'igualà a la catalana fins a 1985 quan, en virtut del desenvolupament de la Constitució de 1978, finalment, la dona podia administrar el seu patrimoni.

En tot aquest esdevenir llaurat al llarg dels segles a Catalunya, la lluita pels drets, amb reis castellans, alemanys, francesos, forans sempre, des del Compromís de Casp, ens hem hagut de defensar, organitzant-se la ciutadania, de vegades tímidament, altres amb més contundència, entorn de "partidaris" més que de "partits". Així naixeren els "bàndols" creats per estructures de poder feudals. La Biga (s'unificaren a partir de 1452 per tenir més influència en el Consell de Cent de Barcelona) fou una estructura conservadora formada per ciutadans honrats, noblesa, grans comerciants, importadors, terratinents, rendistes, amos de castells, etc. La contrapartida fou La Busca, formada per petits artesans, menestrals, gent senzilla amb vocació d'intervenir en els afers municipals, vist que, si no ho feien, els de la Biga, els anaven prenent drets conquerits.

Políticament podríem dir-ne, del segle XIII fins al segle XVII, aparegueren finançats per la classe benestant (PP, C's) els Nyerros, sent dels principals capitosts, a l'inici de 1600, Lo Barbeta (Pere Barba, Perot lo Lladre de nom Pere Rocaguinarda ... Anys més tard: Fraga, Aznar, Rajoy, Rivera, Arrimadas, Faes, Vox ...). La contrapartida, ja des d'antic, eren els Cadells (iniciats al castell d'Arsèguel, actuant molt a Osona) que nasqueren per una qüestió de pagar o no vassallatge el noble Gilabert dels Banyuls al bisbe de Vic,

sent-ne el principal opositor al pagament Francesc Robuster i Sala, per això se'ls coneixia també com a robusters i n'era un dels més significats cadells, Lo Serrallonga.

El dret a Catalunya naix del costum evolucionat, s'escriuen Usatges, es complementa en Constitucions, Capítols i Actes de Cort i l'aplica la Magistratura, d'acord amb el Dret (que no a llei) amb equitat i justícia, no com es fa amb la CE, en què impera la Llei imposada en Corts, que ha perdut l'esperit separador de poders de Montesquieu, triomfen encara les tesis del Compromís de Casp, dels Conqueridors d'Amèrica, unificadors a la força de llengua, cultura i lleis, ara, en un neo nacional-colonialisme que identifiquen i estigmatitzen als partidaris del 155CE, que ha passat de ser un article que feia basarda aplicar, a ser un antecedent conegut, que ens tornaran a aplicar, més virulentament, en la primera ocasió que en tinguin si Catalunya no executa el seu Dret a Decidir, aflorat, votat i guanyat, el 9-N/2014; 27-S/2015; 1-10-2017; 27-10-2017 i 21-12-2017.

Pot trobar més informació en molts llocs, també en el meu darrer llibre:

L'Àliga emprèn el Vol (dels usos, costums, institucions i drets, a la República catalana), Editorial: Llibres de l'Índex, edició març 2017.